

**Сумська обласна державна адміністрація
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ**

вул. Прокоф'єва, 38, м. Суми, 40016, тел./факс (0542)36-10-97, тел. 63-51-00
E-mail: osvita@sm.gov.ua Web: www.osvita.sm.gov.ua Код ЄДРПОУ 39399524

08.11.2021 № 08-13/8554

На № _____ від _____

**Про план заходів, спрямованих
на запобігання та протидію
булінгу (цькування) в закладах
освіти**

**Керівникам органів управління
освітою**

**Директорам закладів
інституційного догляду та
виховання дітей**

**Директорам закладів фахової
передвищої освіти**

**Директорам закладів професійної
(професійно-технічної) освіти**

З метою аналізу стану дотримання вимог щодо розроблення та оприлюднення на вебсайтах закладів освіти плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладах освіти (далі – План), протягом жовтня 2021 року проведено моніторинг сайтів закладів загальної середньої освіти.

За результатами моніторингу виявлено певні порушення у дотриманні вимог наказів Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» та від 26.02.2020 № 293 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти», зокрема:

на сайтах окремих закладів освіти не оприлюднено План на 2021/2022 навчальний рік;

Плани здебільшого складено не за формою, визначеною наказом Міністерства освіти і науки України від 26.02.2020 № 293 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти»;

в окремих випадках у Планах передбачено лише роботу спеціалістів психологічної служби з означеного напрямку.

З огляду на виявлені недоліки Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації наголошує на наступному.

Згідно з абзацом одинадцятим частини третьої статті 26 Закону України «Про освіту» **керівник закладу освіти** в межах наданих йому повноважень з урахуванням пропозицій територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, головного органу у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику, служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді **розробляє, затверджує та оприлюднює план заходів**, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти.

Відповідно до абзацу десятого частини другої статті 25 Закону України «Про освіту» засновник закладу освіти або уповноважений ним орган (особа) здійснює контроль за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти, сприяє створенню безпечного освітнього середовища в закладі освіти.

Важливою умовою при складанні Плану є забезпечення комплексного та системного підходів.

Комплексний підхід передбачає два ключових напрямки: управлінський і просвітницький (лист Міністерства освіти і науки України від 29.01.2019 № 1/11-881 «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 року № 2658-VIII»).

Управлінський підхід організовує та реалізує керівник закладу освіти. Він включає в себе:

- здійснення аналізу ситуації в закладі освіти (фізичного та емоційно-психологічного середовища), зокрема шляхом опитування здобувачів освіти, педагогічних працівників щодо відчуття себе в безпеці під час роботи та навчання;

- вироблення офіційної позиції закладу освіти щодо булінгу (цькування) та інформування про неї всіх учасників освітнього процесу;

- розроблення правил поведінки для здобувачів освіти, батьків, педагогів та інформування про них;

- визначення обов'язків та відповідальності учасників освітнього процесу щодо створення та дотримання безпечної поведінки в закладі освіти;

- проведення інструктажів працівників закладу, здобувачів освіти та батьків.

У рамках управлінського підходу:

- для оптимізації своєї роботи керівник закладу освіти може призначити уповноважену особу з числа своїх заступників, яка буде відповідати за організацію та реалізацію заходів з протидії та попередження булінгу (цькування) в закладі освіти.

- розробити разом з іншими працівниками закладу освіти на основі проведеного аналізу ситуації план заходів для запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти.

розробити та запровадити порядок (чітку послідовність) повідомлення про випадок булінгу (цькування) чи підозру про його вчинення (тобто хто і куди може звернутись), послідовність розгляду таких заяв у закладі освіти та процедуру неупередженого розслідування обставин випадків булінгу (цькування) в закладі.

Другий і рівноцінно важливий напрямок комплексного підходу – просвітницька робота. Досить важливо, щоб просвітницька робота була постійним системним процесом. Досягти цього дозволяє План, при складанні якого має бути враховано ряд вимог:

1. План необхідно розробляти колегіально, з урахуванням пропозицій територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України, служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Для цього доцільно створити робочу групу за участю всіх зацікавлених сторін. Крім того, до цієї групи можна залучати батьків, представників громадських організацій, аби ці заходи були більш різноманітні та цікаві. Ці заходи мають сформувати переконання учасників освітнього процесу щодо неприпустимості насильства та булінгу (цькування) в міжособистісних стосунках та мати прикладний (практичний) характер, тобто формувати не лише свідоме неприйняття булінгу (цькування), а й активну (дієву) позицію кожного.

2. План заходів має відповідати потребам і враховувати реальні ресурси закладу освіти. План складають на основі вивчення соціально-психологічного клімату в закладі освіти та обговорення його результатів з усіма учасниками освітнього процесу. Якщо немає можливості провести таке дослідження в масштабах усього закладу освіти, можна опитати здобувачів освіти, батьків та педагогів тих класів (груп), де найчастіше спостерігаються серйозні порушення дисципліни, конфліктні ситуації та випадки насильства. Важливо також проаналізувати зібрану інформацію: які трапляються конфліктні ситуації; коли це трапляється: під час навчальних занять, перерви, у позанавчальний час; де саме вони відбувалися: у приміщенні закладу освіти, на території закладу чи поза її межами; що найчастіше є причиною конфліктних ситуацій; які найбільш вразливі категорії осіб є в закладі освіти; як бачать цю проблему діти, батьки, педагоги, інші працівники закладу освіти тощо.

3. Заплановані заходи мають бути спрямовані на досягнення конкретних результатів. Тобто, при плануванні кожного заходу важливо вирішити, яку проблему він має вирішити та визначити чіткий критерій його ефективності. Метою проведення заходів має стати не їх кількість, а рівень зменшення булінгу (цькування) та покращення загальної психологічної атмосфери в закладі. Чіткий вимірюваний критерій значно полегшить подальший моніторинг ефективності запланованих заходів та дасть можливість оперативно коригувати план в залежності від потреб. Також важливо визначити відповідального за організацію та проведення окремих заходів.

4. У план заходів можна включити тренінги, тематичні зустрічі та заняття, «круглі столи», бесіди, консультації, спільні перегляди та обговорення

тематичних відеосюжетів усіма учасниками освітнього процесу щодо ненасильницьких методів поведінки та виховання, вирішення конфліктів, управління власними емоціями та подолання стресу, імітаційні ігри, театральні постановки тощо.

Узгоджений документ затверджується на загальних зборах учасників освітнього процесу (педагогічній раді) та затверджується наказом по закладу **до початку нового навчального року**. Протягом навчального року **керівник закладу** освіти забезпечує проведення моніторингу (за потреби, не рідше одного разу на півріччя) ефективності виконання Плану та внесення (за потреби) до нього змін.

При розробці Плану рекомендуємо керуватися нормативно-правовими документами щодо попередження булінгу в закладі освіти та примірним зразком Плану.

Додатки:

1. Нормативно-правові документи щодо попередження булінгу в закладі освіти на 1 арк. в 1 прим.
2. Примірний план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладах освіти, на 3 арк. в 1 прим.

Директор

Вікторія ГРОБОВА

Додаток 1
до листа Департаменту
освіти і науки
08.11.2021 № 08-13/8554

Нормативно-правові документи щодо попередження булінгу в закладі освіти:

Закони України

від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту»

від 18 грудня 2018 року № 2658-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)»

Накази Міністерства освіти і науки України

від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти»

від 26.02.2020 № 293 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти»

Листи Міністерства освіти і науки України

від 20.07.2020 № 1/9-385 «Деякі питання організації виховного процесу у 2020/2021 н.р. щодо формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок»

від 14.08.2020 № 1/9-436 «Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження і протидії боулінгу (цькуванню)

від 13.04.2020 № 1/9-207 «Роз'яснення щодо застосування наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти»

від 20.03.2020 № 6/480-20 «Про план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти»

від 27.06.2019 № 1/9-414 «Деякі питання щодо створення у 2019/2020 н.р. безпечного освітнього середовища, формування в дітей учнівської молоді ціннісних життєвих навичок»

від 29.01.2019 № 1/11-881 «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 року № 2658-VIII»

від 29.12.2018 № 1/9-790 «Щодо організації роботи у закладах освіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству та булінгу»

**Заступник директора Департаменту –
начальник управління**

Юрій ХАРЛАМОВ

Додаток 2
до листа Департаменту
освіти і науки
08.11.2021 № 08-13/8554

**ПРИМІРНИЙ ПЛАН ЗАХОДІВ,
спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладах
освіти**

№ з/п	Найменування заходів	Відповідальні за виконання	Строк виконання
1	2	3	4
Сприяння запобіганню та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти			
1	Провести тренінги для старшокласників з розвитку навичок спілкування та мирного вирішення конфліктів	Практичний психолог	Протягом року
2	Провести імітаційну гру для молодших школярів (1-4-й класи) «Якщо тебе ображають»	Практичний психолог/соціальний педагог	Жовтень - Листопад
3	Провести Всеукраїнський тиждень протидії булінгу (за окремим планом)	Класні керівники, практичний психолог, соціальний педагог	Вересень
4	Провести Тиждень толерантності (за окремим планом)	Класні керівники, практичний психолог, соціальний педагог	Листопад
5	Провести батьківські збори щодо профілактики булінгу (цькування) в учнівському колективі	Керівник закладу освіти, класні керівники	Вересень
6	Провести індивідуальні та групові консультації з питань насильства та булінгу для учасників освітнього процесу	Практичний психолог	Грудень
7	Провести Тиждень правової освіти (за окремим планом)	Класні керівники	Грудень березень
8	Провести ранкові зустрічі учнів 1-2 класів з метою формування навичок дружніх стосунків	Вчителі початкових класів	постійно
9	Провести імітаційну гру для учнів середніх і старших класів «Розкажи про насильство»	Класні керівники, практичний психолог/соціальний педагог	Листопад - грудень
10	Провести бесіди-зустрічі здобувачів освіти з працівниками поліції, юриспруденції	Класні керівники	Протягом року
11	Підготувати пам'ятки для батьків про порядок реагування та способи повідомлення про	Уповноважена особа з питань запобігання	Вересень

	випадки булінгу (цькування) щодо дітей, заходи захисту та надання допомоги дітям	та протидії булінгу (цькування)	
12	Провести консультування батьків щодо захисту	Соціальний педагог	Протягом року
1	2	3	4
	прав та інтересів дітей		
13	Провести флешмоб до Міжнародного дня протидії булінгу	Заступник директора з виховної роботи	Травень
Забезпечення створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища			
1	Підготувати наказ «Про запобігання та протидію булінгу (цькування) у закладі освіти	Керівник закладу освіти	Керівник закладу освіти
2	Підготувати наказ «Про порядок дій персоналу при зіткненні з випадками булінгу (цькування) в закладі освіти»	Керівник закладу освіти	Перший тиждень вересня
3	Оновити розділ про профілактику булінгу (цькування) і розміщення нормативних документів на сайті закладу освіти	Відповідальний за сайт закладу освіти	Вересень
4	Провести наради з різними категоріями працівників з питань профілактики булінгу (цькування): педагогічний персонал; допоміжний персонал; технічний персонал	Керівник закла-ду/уповноваже на особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)	Вересень
5	Обговорити та прийняти правила поведінки в класах, оформити правила у вигляді наочних стендів, презентацій.	Класні керівники	Вересень
6	Оновити тематичний стенд	Керівник закла-ду/уповноваже на особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)	Протягом року
7	Перевірити приміщення, територію закладу з метою виявлення місць, які потенційно можуть бути небезпечними та сприятливими для вчинення булінгу.	Заступник керівника з господарчої частини	Протягом року
8	Перевірити інформаційну доступність правил поведінки та нормативних документів з профілактики булінгу (цькування)	Керівник закла-ду/уповноваже на особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)	листопад
9	Провести моніторинг ефективності виконання плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладі освіти	Керівник закладу освіти	Грудень травень
10	Вивчити стан освітнього середовища в закладі освіти	Практичний психолог/соціальний педагог	Квітень

11	Провести анкетування батьків про безпеку в закладі освіти	Практичний психолог/соціальний педагог	Грудень
1	2	3	4
12	Провести діагностику стосунків у закладі освіти	Практичний психолог/соціальний педагог	Лютий
13	Проаналізувати інформацію за протоколами комісії з розгляду випадків булінгу (цькування)	Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)	За потреби
14	Підготувати звіт про виконання заходів щодо виконання плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу	Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)	Травень – червень
Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних працівників			
1	Підготувати методичні рекомендації для педагогів: з вивчення учнівського колективу; з розпізнавання ознак насильства різних видів щодо дітей	Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування), практичний психолог	Жовтень
2	Забезпечити проходження педагогічними працівниками спецкурсів, курсів з питань протидії булінгу (цькування)	Керівник закладу освіти	Протягом року
3	Провести навчальний семінар для педагогів щодо запобігання булінгу (цькування) та заходи реагування	Уповноважена особа з питань запобігання та протидії булінгу (цькування)	Жовтень
4	Провести тренінг для вчителів щодо запобігання булінгу (цькування) у закладі освіти	Практичний психолог/соціальний педагог	Листопад
5	Провести засідання методичного об'єднання класних керівників на тему «Протидія булінгу в учнівському колективі»	Заступник директора з виховної роботи, практичний психолог/соціальний педагог	грудень
6	Провести консультування класних керівників із проблемних ситуацій	Практичний психолог/соціальний педагог	Протягом року

**Заступник директора Департаменту –
начальник управління**

Юрій ХАРЛАМОВ